

Asia: Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n toimeenpanosta**Viite: VNS 7/2024 vp****Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI:n lausunto Valtioneuvoston selonteosta YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n toimeenpanosta**

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selonteosta YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n toimeenpanosta sivistysvaliokunnan toimialan osalta.

Kokonaisarvio selonteosta

Selonteko on kokonaisuudessaan kattava ja käsittelee kestävyuden eri ulottuvuuksia laajasti. Selonteko kuvaa Agenda 2030 toimeenpanon kehitystä tavoitekohtaisesti sekä linjauksia tavoitteiden saavuttamiseksi. Selonteko ottaa huomioon viimeaikaisia kehityskulkuja kuten globaalit epävarmuustekijät, jotka ovat hidastaneet Agenda 2030 toimeenpanoa.

Yleisenä huomiona toteamme, että Suomen tulee jatkossa edistää entistäkin tavoitteellisemmin ja tehokkaammin niitä teemoja, joissa Suomella on edelleen kirittävää. Toimenpiteillä pitää minimoida Suomen toiminnan kielteisiä ulkoisvaikutuksia, ja toisaalta edistää Suomen positiivista kädenjälkeä.

Selonteossa todetaan, että vaikka Suomi on saavuttanut muita maita paremmin Agenda 2030 tavoitteita, ovat Suomen toiminnan kielteiset ulkoisvaikutukset merkittäviä. Näitä kielteisiä ulkoisvaikutuksia olisi selonteossa tullut käsitellä enemmän, ja pyrkiä analysoimaan mitä tavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan.

Selonteosta puuttuu ylipäänsä kautta linjan analyysia siitä, miksi monia osatavoitteita ei olla saavuttamassa, eikä siinä analysoida, mitä niiden saavuttamiseen tarvittaisiin. Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää suuria rakenteellisia muutoksia. Tämän tulisi näkyä paremmin selonteossa.

Toimijoiden ja toimintojen moninaisuus kertoo suomalaisen yhteiskunnan laaja-alaisesta ja pitkäjänteisestä sitoutumisesta kestävän kehityksen edistämiseen. Samalla kasvaa kuitenkin riski, että tehtyä työtä ja hankittua tietotaitoa ei hyödynnetä täysimääräisesti.

Huomiomme sivistysvaliokunnan toimialan osalta

Uutta luovan tieteellisen ja taiteellisen tutkimuksen sekä innovaatioiden ja laadukkaan koulutuksen merkitys on aivan oleellinen kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Myös jatkuvan oppimisen merkitys on suuri. Tarvitsemme yhteiskuntana ja yksilöinä jatkuvasti uutta tietoa, osaamista ja ymmärrystä.

Selonteko tuo esille useissa kohdissa hallituksen panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan, ja t&k-rahoituksen kasvattamisen. Tutkimuksen ja tutkijoiden osallistamista toimenpiteisiin tuodaan myös esille, mikä on positiivista.

Tutkimusperusteisuuden tulikin kuitenkin läpileikata kaikkia kestäväen kehityksen tavoitteita, ja tutkimuksen tulisi olla vielä vahvemmin ja konkreettisemmin sisällytettynä tavoitteiden edistämiseen. Yliopistoilla, tutkimuslaitoksilla ja erilaisilla asiantuntijaelimillä kuten tiedepaneeleilla sekä tutkijoilla on merkittävä tieteeseen ja uusimpaan tutkittuun tietoon pohjautuva neuvonantajan rooli päätös- ja politiikkatoimien valmistelussa, eikä tätä tule heikentää. Myös poliittisen päätöksenteon tulee perustua tutkittuun tietoon, ja päätöksiä pitää olla mahdollista arvioida myös jälkikäteen uuden tieteellisen tiedon valossa. Tutkimuksen tulisi näkyä vahvasti myös toimeenpanon kansallisessa seurannassa. Esimerkiksi kansallisten tiedepaneelien ottaminen osaksi seurantaprosessia nähdään mahdollisuutena.

Selonteossa tunnistetaan koulutuksen ja jatkuvan oppimisen rooli kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa (SDG 4). Osaajapula on merkittävä este myös Suomen tuottavuus- ja talouskasvun sekä TKI-tavoitteiden ja -panostusten toteutumiseksi.

Konkreettiset toimenpiteet ja niiden resursointi koulutuksen ja osaamisen kehittämiseksi kansallisesti ja kansainvälisesti jäävät kuitenkin selonteossa osittain vaille tarvittavaa yksityiskohtaisuutta.

Koulutustason nosto nuorten ikäluokkien keskuudessa mainitaan selonteossa; samoin hallituksen tavoite lisätä korkeakoulujen aloituspaikkojen määrää. Korkeakoulutettujen määrän kasvattamiselle ja laadukkaan korkeakoulutuksen varmistamiselle on taattava pitkäjänteiset edellytykset muun muassa rahoitusta vahvistamalla. Rahanarvon muutokset huomioiden yliopistojen rahoitus suhteutettuna suoritettujen maisteritutkintojen määrään on vähentynyt yli 30 % vuodesta 2010.

Myös esimerkiksi käytännön suunnitelmat, joilla tuetaan jatkuvan oppimisen edistämistä ja kestäväen kehityksen teemojen integrointia kaikille koulutusasteille, voisivat olla tarkemmin kuvattu selonteossa.

Koulutuksellisen tasa-arvon ja elinikäisten oppimismahdollisuuksien näkökulmasta hallituksen päätökset opintovapaajärjestelmän ja aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta ovat ristiriitaiset. Esimerkiksi huoli lasten ja nuorten lisääntyvästä pahoinvoinnista ja oppimiseen liittyvistä haasteista edellyttäisivät jatkossakin opetushenkilöstön jatkuvaa kouluttautumista. Tähän mennessä se on ollut mahdollista edellä mainittujen järjestelmien sekä opetushallituksen rahoittamien opetus- ja kasvatusalan henkilöstölle suunnatuilla täydennyskoulutuksilla. Nyt näitä instrumentteja ei enää ole.

Selonteossa tuodaan hyvin esille **sidosryhmien välinen yhteistyö** erityisesti yritysmaailman ja julkisen sektorin osalta. Kuitenkin korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten roolia kestäväen kehityksen edistämisen kumppaneina ei korosteta riittävästi. Kestävä kehitys vaatii monitieteistä lähestymistapaa, jossa eri toimijat yhdistävät voimavaransa tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteistyö korkeakoulujen, kansalaisjärjestöjen ja paikallisyhteisöjen kanssa tulisi siis näkyä vahvemmin toimenpiteissä. Yhteiskunnan eri toimijoiden näkyminen myös osana toimeenpanon seurantaa on tärkeää ja kannatettavaa.

Selonteossa tuodaan esille myös **innovaatioiden merkitystä** kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa, erityisesti teknologian ja uusien ratkaisujen kehittämisen

kautta. Innovaatioiden kehittäminen monitieteisen tutkimuksen pohjalta sekä niiden kaupallistaminen voivat merkittävästi vauhdittaa kestävästä kehityksen tavoitteiden toteutumista. Selonteon tavoitteita liittyen tutkimuslähtöisiin innovaatioihin voisi täsmentää.

Yhteiskuntien kestävyden rakentamisessa myös kulttuuri ja taide ovat tärkeitä tekijöitä. Taiteella on tutkitusti myönteisiä vaikutuksia niin hyvinvointiin, talouteen kuin alueiden elinvoimaankin. Kulttuuri on kasvuala, johon OECD suosittelee jäsenvaltioitaan investoimaan. VTT:n mukaan luovien alojen liikevaihto oli vuonna 2022 14 miljardia. Hallituksen toteuttamilla kulttuuriin ja taiteeseen kohdistuvilla leikkauksilla on laajoja ja kauaskantoisia vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan ja yksilöiden elämään. Kulttuurin saavutettavuus tulee heikentymään. Tämä on negatiivinen kehityskulku. Kulttuuri ja taide kaikessa moninaisuudessaan kykenevät tuomaan ihmisiä yhteen yhteisten elämysten äärelle, jotka vahvistavat yhteenkuuluvuutta ja myös lievittävät toivottomuutta, jota ihmiset tutkitusti kestävyteen liittyvien haasteiden vuoksi kokevat.

Kestävästä kehityksen kysymyksiä, joiden ratkaisemiseen Suomessa olisi hyvät edellytykset keskittyä

Suomi voi hyödyntää korkeatasoista tutkimusta ja osaamistaan, kattavaa koulutusjärjestelmäänsä ja innovaatioekosysteemejään kestävästä kehityksen kysymysten ratkaisussa. Kansallisesti ja kansainvälisesti vaikuttavat ratkaisut edellyttävät tutkimukseen perustuvaa päätöksentekoa, monialaista yhteistyötä sekä panostusta koulutukseen ja innovaatiotoimintaan. Alla on ehdotuksia keskeisistä painopistealueista, joita Suomella olisi hyvät edellytykset edistää:

- Kestävästä kehityksen haasteet edellyttävät osaamisen jatkuvaa päivittämistä ja laajentamista kaikilla koulutusasteilla sekä eri organisaatioissa. **Suomen koulutusjärjestelmä, erityisesti yliopistot, voivat toimia globaalina esimerkkinä siitä, kuinka osaamista kehitetään ekososiaalisen sivistyksen, oikeudenmukaisen siirtymän ja kestävästä kasvun tarpeisiin.**
- Kaikki yliopistot ovat sitoutuneet vuonna 2020 julkaistuihin yliopistojen kestävästä kehityksen [teeseihin](#), ja yliopistot ovat sitoutuneet sisällyttämään kestävästä kehityksen opinnot ovat osa kaikkia tutkintoja ja jatkuvan oppimisen tarjontaa. Suomalaisilla korkeakouluilla on myös aktiivisesti toimiva 28 korkeakoulun Climate University -verkosto, jonka tavoitteena on tuottaa korkeakoulujen yhteistyönä suunnitteleminen kurssien kautta oppijoille kompetensseja, joita yhteiskunta tarvitsee ilmastonmuutoksen ja kestävyyskriisin aiheuttamien haasteiden ratkaisemiseksi. Korkeakouluilla on myös kokemusta useista opettajienkoulutukseen liittyvistä koulutuksista ja kehittämishankkeista, joita on toteutettu koulutusjärjestelmän eri tasoilla työskentelevien opettajien kanssa.
- Korkea-asteen koulutuksessa tavoitteena ei pitäisi olla ainoastaan opiskelijoiden kouluttaminen vastaamaan tutkimuksen, teollisuuden, liike-elämän ja julkisen sektorin osaamistarpeisiin, vaan myös heidän varustamisensa aktiivisen kansalaisuuden edellyttämällä valmiuksilla yhteiskunnassa, jossa ilmastokriisin kaltaiset kriisit edellyttävät yhteisöiltä sekä hallituksilta ja kunnallisilta hallintoelimiltä välittömiä ja laajamittaisia aloitteita ja toimia kestävästä kehityksen kulttuurin edistämiseksi.
- Suomella on annettavaa myös kulttuurisen sivistyksen ja luonnon arvostuksen vahvistamisessa. Kestävyys siirtymä ei ole ainoastaan teknologista, vaan myös laajapohjaisen sivistyksen ja ymmärryksen vahvistamista.

- Kestävän kehityksen ratkaisut syntyvät tutkimukseen perustuen ja innovaatioiden kautta. **Suomi voi olla johtava maa, jossa kestävä kehitys edistetään tavoitteellisella ja monialaisella tutkimus- ja innovaatiotoiminnalla.** Päätöksenteon tulee perustua tieteelliseen tietoon ja kattavaan arviointiin, jotta kestävä kehitys toimenpiteet olisivat vaikuttavia ja pitkällä aikavälillä kestäviä.
- Ekologisen kestävyys ja planeetan rajojen kunnioittaminen on välttämätöntä, mutta samalla on varmistettava ihmisten hyvinvointi ja kestävä kehitys oikeudenmukaisuus kansallisesti ja kansainvälisesti. **Suomi voi olla edelläkävijä kestävä hyvinvoinnin mallin kehittämisessä.**
- Suomi on kansainvälisesti tunnettu **tasa-arvon edistäjänä**. Tämä rooli tulisi säilyttää ja vahvistaa erityisesti kestävä kehitys murroksessa.
- Sidosryhmien ja sektoreiden välinen yhteistyö on avain kestävä kehitys tavoitteiden saavuttamisessa. **Suomella on mahdollisuus olla johtava toimija monialaisessa yhteistyössä.**
- Geopoliittiset jännitteet, muuttunut turvallisuusympäristö ja kasvavat epävarmuudet haastavat taloutta ja suomalaista yhteiskuntaa. **Suomessa on hyvät edellytykset keskittyä rakentamaan informaatioresilienssiä ja kokonaisturvallisuutta** (SDG 4, 16, 17). Globaalin toimintaympäristön muutos, päätöksenteon monimutkaisuus ja sosiaalisen median uusi rooli ovat haastaneet perinteisiä varautumisen ja huoltovarmuuden toimintamalleja. Jatkuva tiedonsaannin varmistaminen on näissä oloissa iso haaste, ja tiedon huoltovarmuudesta sekä informaatioresilienssistä on tullut yhä tärkeämpää. Se tarkoittaa yhteiskunnan kaikkien toimijoiden kykyä tukea, tuottaa ja hyödyntää tietoa, joka on oikeaa, saavutettavissa olevaa ja oikea-aikaista.